

**БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ
МАФКУРАВИЙ ОНГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС
ЖИХАТЛАРИ**

**НАЗАРОВА МАФТУНА ФАРХОДОВНА
ТЕРМИЗ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ
БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ФАКУЛТЕТИ 111-ГУРУХ ТАЛАБАСИ**

Аннотация. Ушбу мақолада Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида жамият ҳаётида юз бераётган воқеа, ҳодиса ва жараёнларнинг мазмун-моҳиятини таҳлил қилиш асосида бошланғич таълим ўқувчиларининг миллий мафкуравий онгини шакллантиришнинг фалсафий жиҳатларини ўрганишдан иборат бўлиб, у қуйидаги вазифаларни: ижтимоий фалсафа тизимида мафкуравий онгининг таркибий тузилишини таҳлил қилиш асосида, унинг ижтимоий онг шаклларида бири эканлигини исботлаш; «ғоявий-мафкуравий ҳаёт», «мафкуравий онг» ва «мафкуравий фаолият», «мафкуравий муносабат» каби тушунчаларининг фалсафий маъно-мазмунини очиб бериш ва ёшларнинг миллий мафкуравий онгини шакллантиришнинг миллий мерос ва кадриятлар, умуминсоний демократик принципларга асосланган усул ва воситаларини ишлаб чиқиш қабиларни бажаришга қаратилган.

Калит сўзлар: мафкура, таълим, мутахассис, рағбат.

Мафкуравий онгини шакллантириш биринчи навбатда мактабга эндигина қадам қўяётган болалар, яъни бошланғич таълим ўқувчиларидан бошлаш мақсадга мувофиқдир. Чунки, боланинг биринчи марта мактаб остонасига қадам қўйишининг ўзи ҳам, унинг маънавий вужудида миллий мафкуравий онгининг пайдо бўлишига катта турки беради. Бошланғич таълим ўқувчиларнинг мактабга боришдан мақсади билим олиш, кўникма ва малакаларни эгаллаш, табиат ва жамият тўғрисидаги қонуниятларни ўзлаштиришдан иборат бўлиб, улар ҳар бир ўқувчидан муайян даражада уюшқоқлик, интилиш, иродавий зўр бериш, фаоллик ва мақсадга мувофиқ фаолият олиб боришни талаб қилади.

Эндиликда боладаги ихтиёрсиз хатти-қаракат ўрнини англашилган, режали, ақлий меҳнат эгаллай бошлайди. Шу тариқа, ўқувчи бола мактабда тенгдошлари билан бир синфда таҳсил олар экан, унда синф жамоасининг манфаатини ҳимоя қилиш, шахсий истакларини умумжамоа интилишига бўйсундириш, ўзаро ёрдам, ўзаро талабчанлик, ижтимоий жавобгарлик ва бурч ҳисларини эгаллаш каби фазилатлар шакллана боради.

Кичик мактаб ёшидаги боланинг маънавий вужудида миллий мафкуравий онгнинг шаклланишига биринчи туртки берадиган нарса бу ўқув йилининг бошланишида ўтказиладиган шодиёна айём, ўқувчилик сафига қабул пайти, мактаб маъмурияти ва ўқитувчиларнинг унга билдирган самимий тилаклари, юқори синф ўқувчиларининг табриклари, синфдашлари билан қаторлашиб саф тортиб юришлар, биргаллашиб ўйнаш, ошхонага бориш, ўқитувчининг ўғитлари ҳисобланади. Масалан, биринчи синфга борган ўқувчига Ўзбекистон Республикаси Президенти совғасининг топширилиши боланинг вужудида Президент тимсолида миллий мафкуравий онгнинг пайдо бўлишига ва унинг бир умр ёдида сақланиб қолишига олиб келади.

Биринчи синф ўқувчисида ўқиш фаолиятининг айнан ўзига қизиқиш кўзга ташланади. Болалар билан кераксиз машқлар ўтказилган ва уларга олдиндан бу машқлар кейинчалик керак бўлмаслиги айтилган, лекин болалар уларни бажонидил бажаришга киришганлар. Ўқувчи шахсий фаолиятда эришган дастлабки яхши натижа уни бошқа натижаларни эгаллашга ундайди. Унинг ўқиш фаолиятидаги биринчи меҳнат маҳсули шодлик ва қувонч ҳис-туйғусини келтириб чиқаради. Масалан, айрим ўқувчилар у ёки бу матнни бир неча марта ўқишга ҳаракат қи- лади. Уқиш фаолиятига қизиқиш, 5 унинг мазмунига ҳам қизиқишни вужудга келтиради, билим олиш эҳтиёжини туғдиради ва ўқиш мотивларини таркиб топтиради.

Бу ҳис ўқитувчининг рағбатлантириши билан намоён бўлади ва ўқувчида самаралироқ ишлаш майли, истаги, иштиёқини шакллантиради. Болада пайдо бўлган фахрланиш, ўз кучига ишонч ҳислари билимларни ўзлаштириш ва малакаларни мустаҳкамлаш учун хизмат қилади. Рағбатлантириш ва жазолаш меъёрида бўлсагина, уларнинг тарбиявий таъсири ортади.

Кичик мактаб ёшидаги ўқувчилар фаолиятини баҳолаш унда ўқишга ижобий муносабатни шакллантиришда муҳим аҳамиятга эгадир. Маълумки, мактабларда болаларни оғзаки баҳолаш одат тусига кириб қолган, чунки биринчи синф ўқувчиси ана шу баҳо таъсирида ўз фаолиятини кучайтиради, ижодий изла ишга ҳаракат қилади. Ҳатто, ўқувчи дастлабки пайтларда “яхши” ёки “ёмон” баҳонинг фарқига ҳам бормайди, кўпроқ нечта баҳо олгани қизиқтиради. Ўқитувчининг рағбатлантириши унинг учун энг муҳим роль ўйнайди.

Кўпчилик мутахассис, олимлар кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларни баҳолаш салбий оқибатларга олиб келади, деб ҳисобламоқдалар. Маълумки, фақат баҳо учун ўқиш билимнинг ижтимоий аҳамиятини пасайтириши мумкин. Шунга кўра билимни текширишнинг бошқа усулларини топиш ҳамда қўллаш ҳозирги

куннинг долзарб вазифаларидан биридир. Негаки, баҳолашнинг бола камолоти учун ахамиятини мутлақо инкор қилиш ҳам тўғри эмас. Баҳодан маслаҳат, йўлланма, тавсия, кўрсатма сифатида фойдаланиш маъқул.

Кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларнинг муҳим хусусиятларидан бири улардаги ўқитувчи шахсига ишонч ҳисси ва юксак эҳтиромдир. Шунинг учун ҳам ўқитувчининг болага тарбиявий таъсир кўрсатиш имконияти жуда каттадир. Бола ўқитувчини ақлу идрок соҳиби, тийрак, сезгир, меҳрибон, ҳатто, донишманд инсон деб билади. Ўқитувчи сиймосида ўзининг эзгу нияти, орзу- истаги, ажойиб ҳис-туйғуларини рўёбга чиқарувчи мўътабар шахсни кўради. Ўқитувчининг обрўси олдида ота-оналар, оиланинг бошқа аъзолари, қариндош- уруғлар, таниш-билишларининг нуфузи кескин пасаяди. Шу сабабли болалар ўқитувчининг ҳар бир сўзини қонун сифатида қабул қиладилар.

Бола психик жиҳатдан ўсиши натижасида унинг ўқитувчи мавқеига муносабати ўзгаради, чунки унда онгли хатти-ҳаракат эҳтиёжи туғилади. Ўқувчида бир талай муаммолар, саволлар вужудга келади. У ҳаётда ҳамма нарса ўзи ўйлагандек осон эмаслигини тушуна бошлайди. Мазкур саволларга шахсан ўзи жавоб топишга интилади, шу саволларни бошқа одамларга ҳам беради.

Таълим жараёнида ўқитувчи ўзининг обрўсидан оқилона, одилона ва омилкорлик билан фойдаланиб, ўқувчиларда уюшқоқлик, меҳнатсеварлик, ўқишга ижобий муносабат, ўз диққатини бошқариш, хулқини идора этиш, ўзини тута билиш, қийинчиликларни енгиш каби фазилатларни шакллантириши лозим. Бунинг учун ҳар томонлама таъсир кўрсатиш усулини қўллаши керак.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М Эркин ва обод, демократик жамиятни барчамиз биргаликда барпо этамиз. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. (2017).1-жилд. – Т.:« Ўзбекистон» НМИУ– Б.147.
- 2.Мирзиёев Ш.М. Олтин водий дурдонаси// Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курамиз. (2017) – Т.: «Ўзбекистон» НМИУ.– Б.44.
- 3.Яхшиликков Ж.Я., Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя-тараққиёт стратегияси(2018) -Т.:Фан. -Б. 82.
4. Яхшиликков Ж.Я., Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя ва мафкура. (2015) -Т.:Фан. -Б. 78.
- 5.Миллий ғоя тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. (2009) -Т.:Муҳаррир. -Б. 10.